

Szoftverek használhatóságának empirikus értékelési módszerei

Empirikus értékelési módszerek

- **Valódi felhasználók** (vagy azok reprezentatív képviselői) kezébe adjuk a terméket (vagy annak működő prototípusát, teszt-verzióját) és kontrollált körülmények között vizsgáljuk az interakciót.
- Elegedően nagy számú potenciális felhasználó bevonása esetén az előforduló interakciós problémák statisztikai módszerekkel elemezhetők.
- Lehetnek laboratóriumi vagy terepvizsgálatok.

Empirikus értékelési módszerek

- A mentális igénybevétel mérése
- Az INTERFACE vizsgálóállomás

A mentális igénybevétel mérése

A mentális megterhelés mérése 1.

- Teljesítménymérés
- Másodlagos teljesítménymérés
(Az alapfeladat teljesítményét igyekezzon szinten tartani, közben például adott betűk vagy szavak keresése, ritmus kopogása, reakcióidő-feladat, memória-feladat, időtartam-becslés, véletlenszám-generálás, fejben számolás)
- Az agy párhuzamos szervezésű - nem biztos, hogy ugyanazon agyterület működését mérjük.
- Szubjektív skálázás
- Megfigyelés

A mentális megterhelés mérése 2.

- Pszichofizikai jellemzők mérése
  - Motoros reakcióidő
(túl sok minden befolyásolja)
  - Vizuális kritikus fúziós frekvencia (CFF)
(villogó fényforrás villogási határfrekvenciája)

A mentális megterhelés mérése 3.

- Pszichofiziológiai jellemzők mérése
  - Pupillaátmérő
  - Külső hallójárat hőmérséklete
  - Vér: adrenalin- és noradrenalin
  - Nyál: kortizol
  - EEG
  - EKG – szívritmus-variabilitás
  - EMG

Az INTERFACE vizsgálóállomás

Az INTERFACE munkaállomás

A BME
Ergonómia és Pszichológia
Tanszékén kifejlesztett
INTERFACE szoftver-
ergonómiai vizsgáló
munkaállomás

INTegrated
Evaluation and
Research
Facilities for
Assessing
Computer-users'
Efficiency

INTegrated
Evaluation and
Research
Facilities for
Assessing
Computer-users'
Efficiency

INTERFACE

Az INTERFACE munkaállomás

Megfigyelhető viselkedés

Képernyőtartalom

Billentyű- és egérműveletek

Fiziológiai jelek

Adatgyűjtő és feldolgozó rendszer

A felhasználó által látott monitor tartalma

A kamera által rögzített kép

A szívütések között eltelt idő

Szívritmus-variabilitásból számított profilgörbe (alacsony értéke -> nagy mentális erőfeszítés)

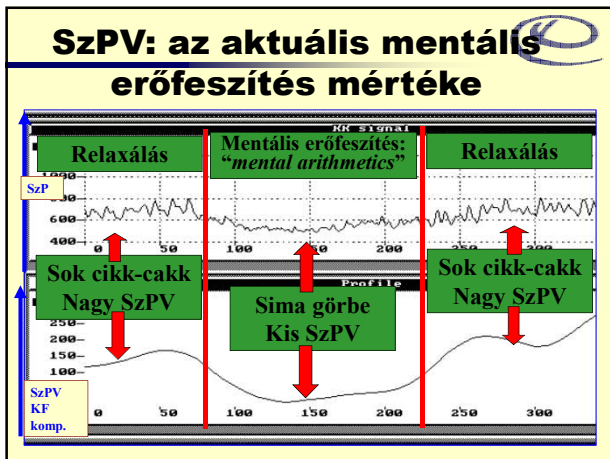
Billentyű és egér

Kísérletvezetői megjegyzések

A szívperiódus-idő variabilitása

A szívperiódus-idő variabilitása (SzPV) - megfelelő módszertani körülmények mellett - az aktuális szellemi erőfeszítés érvényes objektív mutatója lehet:

kiseb SzPV nagyobb szellemi erőfeszítésnek felel meg

Az INTERFACE által regisztrált és elemzett események

Az időben nagy pontossággal regisztrált és szinkronizáltan rögzített események:

- A billentyűzet és az egér útján elvégzett akciók.
- Az aktuális képernyőtartalom (amit a vizsgált személy monitorának képernyőjén éppen lát).
- A felhasználó megfigyelhető viselkedése (arc kifejezése, mimikája, gesztusai, mozdulatai jellege, esetleges feszült vagy ideges tünetei, illetve könnyed és erőfeszítés-mentes munkavégzése).
- A felhasználó aktuális mentális erőfeszítését jellemző alkalmasan választott fiziológiai jellemzők (ISAX).

INTERFACE-tapasztalatok

1. A holland posta két elektronikus levelezőrendszere
2. A Paksi Atomerőmű szimulátorközpontjában folyó gyakorlatok
3. A Matáv tudakozó szoftvere (IBM CDAS - Computerized Directory Assistance Services)
4. A Sulinet program egyik multimédia CD-je (Csodálatos univerzum)
5. A Leonardo da Vinci projektünkben fejlesztett Áramkör-átalakítások című multimédia oktatóanyag
6. Az ArchiCAD 6.5. 3D navigációs és manipulációs funkciói
7. A Matáv Hibabejelentő és Létesítő Központjainak WFMS (Work & Force Management System) szoftvere
8. A mentális erőfeszítés mérési módszerét finomító alap kutatás, saját fejlesztésű játékszoftver segítségével
9. A Nokia WAP alapú szoftverei
10. A Leonardo da Vinci projektünkben fejlesztett Informatika alapjai című multimédia oktatóanyag
11. Az Eurocontrol légirányítási rendszere
12. Repülőszimulátor és különböző repülővezérlési eszközök
13. Moodle e-learning szerkesztőfelület (A Corvinus Egyetemmel közösen)
14. A Magyar Telekom hibabejelentőiben alkalmazott Eventus szoftver
15. A Generall biztosító ügyfélszolgálati szoftvere
16. Az webes kereső viselkedés kultúrközi vizsgálata (A University of Maryland Baltimore County-val közösen)
17. A mentális erőfeszítés detektálásának felbontóképességére irányuló alap kutatás

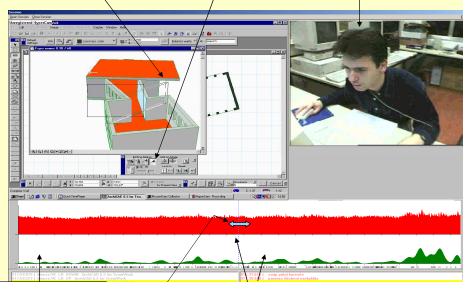
Esettanulmányok

- A **Graphisoft ArchiCAD 6.5** építészeti tervezőprogramjának egyes 3D funkciói

INTEgrated
Evaluation and
Research
Facilities for
Assessing
Computer-users'
Efficiency

Esettanulmányok: ArchiCAD 6.5

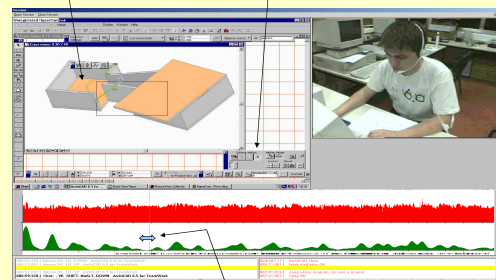
Fal nyújtása Navigációs mód Erősen koncentrált

Kattintások Kis SZPV A kísérletvezető megjegyzései

Esettanulmányok: ArchiCAD 6.5

Fal nyújtása Navigációs mód

Kis SZPV: nagy mentális erőfeszítés

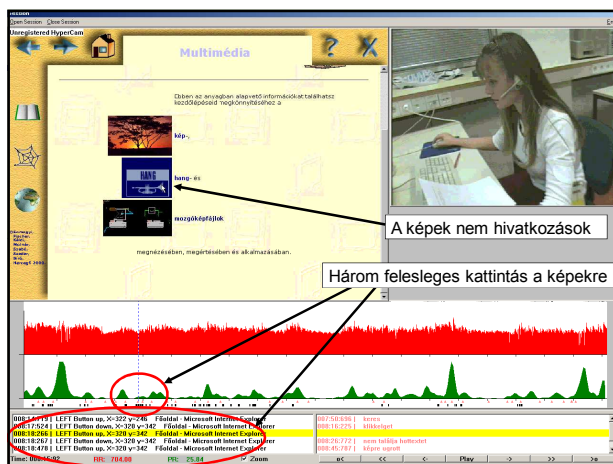
Esettanulmányok

- Az általunk vezetett **Leonardo da Vinci** projekt keretében fejlesztett Informatika oktatóanyag vizsgálata

INTEgrated
Evaluation and
Research
Facilities for
Assessing
Computer-users'
Efficiency

Egy kiemelten vizsgált használhatósági probléma: tévesen aktív hivatkozásnak gondolt elemek I.

Egy kiemelten vizsgált használhatósági probléma: tévesen aktív hivatkozásnak gondolt elemek I./2.

Az előbbi (2.) kísérleti személy esetében ez a hiba

- három felesleges kattintást,
- 80,5(!) másodperc elvesztegetett időt,
- és felesleges mentális megterhelést okozott.

A 21 kísérleti személy közül 15 (azaz 71%) esetében megjelent a probléma, s a 21 személyre vetítve

- átlagosan 1,1 felesleges kattintás** (minimum 0, maximum 4, 1,2 szórással)
- és **átlag 5,3 másodperc** (min. 0, max. 80,5, 17,3 szórással) veszteséget okozott.

Egy kiemelten vizsgált használhatósági probléma: tévesen aktív hivatkozásnak gondolt elemek I./3.

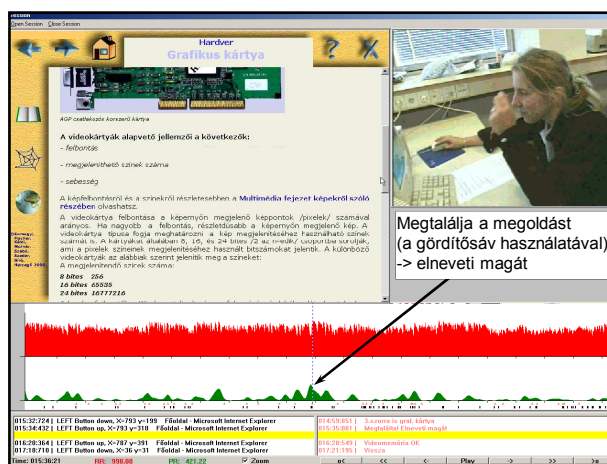
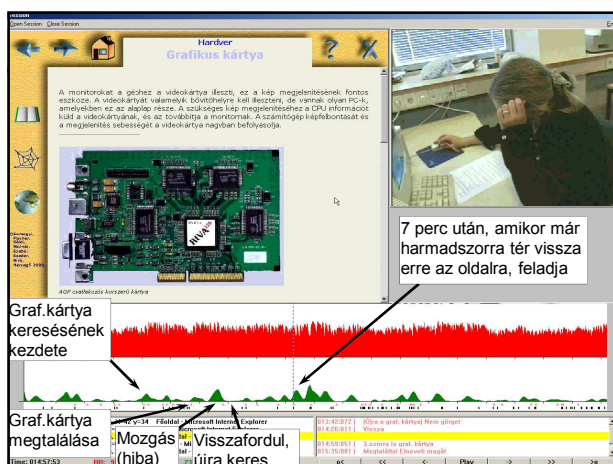

- A konkrét hiba által okozott felesleges kattintások összegzett száma és az elvesztegetett idő összege **Spearman-féle korrelációs számítás** szerint a számításba bevont változók közül szinte **egyikkel sem** korrelál.
- Ugyanígy **nem** mutatnak összefüggést a **Kruskal-Wallis próbák**: a 3-5 értéket felvevő kategóriaváltozókat csoportképző változóként alkalmazva nem mutatható ki szignifikáns különbség a csoportok elvesztegetett időre és kattintásra vonatkozó adatai közt.
- Ugyanígy **nem** mutatnak összefüggést a dichotóm változókkal, mint csoportképző változókkal elvégzett **Mann-Whitney próbák**.

Mindezek **gyakorlati szempontból** azt jelentik, hogy **ez a hibatípus igen általános problémát jelent, minden típusú felhasználót egyaránt érint.**

Egy váratlan probléma

Egy váratlan probléma: görgetés 1.

- Akiknél az előbbi probléma *nem jelent meg* – a 18 erre járt felhasználó közül 6 számára, azaz a felhasználók *egyharmada* számára –, azoknál a görgetősávra kattintás a grafikus kártya oldalának megtalálásától számítva 1-3 másodperc (átlag 2 másodperc) után megtörtént.
- A felhasználók másik *kétharmadánál* (12 főnél) azonban minimum 14, maximum 253(!) másodperc időbe telt.
- A 18 erre járt felhasználóra vetítve ez átlagosan 71,3 másodperc időigényű volt (86,7 szórással), tehát ez a probléma az ideális 2 másodperchez képest **átlagosan kb. 69 másodperc idővesztés**et okozott.

Egy váratlan probléma: görgetés 2.

A Mann-Whitney próbák igazolják, hogy

- az idővesztés erősen függ az **iskolátípustól** ($\alpha=0,006$ szignifikancia-szinten nagyobb problémát okozott a közgazdasági szakközépiskola tanulóinak), ill. esetünkben ettől nehezen elválaszthatóan attól, hogy **lányról vagy fiúról** van szó ($\alpha=0,031$);
- a szépirodalmat olvasóknál $\alpha=0,021$ szignifikancia-szinten nagyobb idővesztés jelentkezett,
- az informatikai szakkönyveket vagy magazinokat olvasóknál $\alpha=0,013$ szignifikancia-szinten kisebb idővesztés jelentkezett.

A **korrelációs számítás (Spearman)** szerint ez probléma

- a jobb **matematika osztályzatot** elért tanulóknál kisebb idővesztés okozott ($\rho=-0,441$; $\alpha=0,034$),
- kevesebb problémát okozott a **strukturáltan jegyzetelő**knél ($\rho=-0,475$; $\alpha=0,023$),
- kevesebb problémát okozott azoknak, akik az ismerkedési szakaszban **többet kattintottak** ($\rho=-0,459$; $\alpha=0,028$).

Egy váratlan probléma: görgetés 3.

Az idővesztés $\rho=0,533$ együttművelően, $\alpha=0,046$ szignifikancia-szinten korrelál az MBTI pszichológiai teszt T-F (Thinking – Feeling, Gondolkodás – Érzés) dimenziójával.

Az, hogy ez a szoftverhiba kinek okoz nagyobb gondot, tehát erősen függ a kognitív stílus MBTI T-F dimenziójától.

A gondolkodó típusú felhasználók a képernyő csalóka látszatától függetlenül hamar átlátták a tartalom és a felhasználói felület logikáját, míg az érző típusúakat alaposan becsapta a konkrét oldal elrendezésének lezártság-érzése.)

Esettanulmányok

- A **Nokia WAP** alapú szoftverei

INTegrated
 Evaluation and
INTERFACE Research
 Facilities for
 Assessing
 Computer-users
 Efficiency

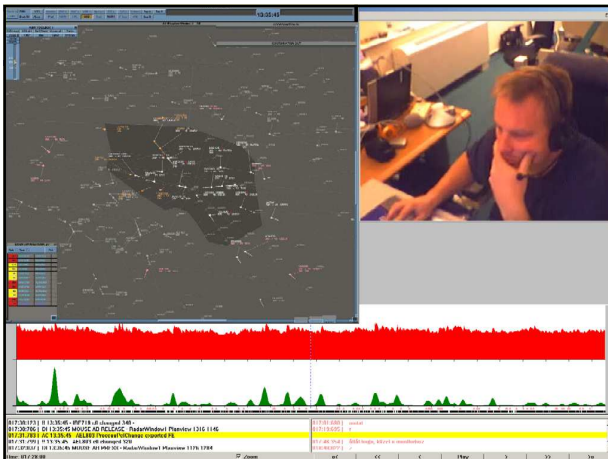

Esettanulmányok

• Az **EuroControl** légitrafalom-irányítási rendszerének vizsgálata

INTEgrated Evaluation and Research Facilities for Assessing Computer-users' Efficiency

INTERFACE

Esettanulmányok

• A **Magyar Telekom** hibabejelentőiben alkalmazott Eventus rendszer

INTEgrated Evaluation and Research Facilities for Assessing Computer-users' Efficiency

INTERFACE

Magyar Telekom - Eventus

Alkalmazott módszerek:

- Megfigyelések és interjúk
- Kérdőív
- Adatelemzés (naplófájlok)
- A felhasználói felület hagyományos szakértői elemzése – irányelvekkel való ütköztetés (**Guideline Review**)
- Kognitív bejárás (kiegészítő jelleggel)
- GOMS elemzés
- Heurisztikus értékelés (2 független egyetemi szakértő és 2 fő független szoftvercégőtől)
- **INTERFACE**

Magyar Telekom – Eventus
INTERFACE vizsgálat; új csatorna: bőr-vezetőképesség

Esettanulmányok

- A **Generali-Providencia Biztosító Zrt.** ügyfélszolgálatában alkalmazott Genesys szoftver

INTEgrated
Evaluation and
Research
Facilities for
Assessing
Computer-users'
Efficiency

INTERFACE

A kísérleti személy a sztereod headset-tel, + bőrvetés-elektrodákkal és EKG-elektrodákkal

A ksz. sztenderd számítógépe

Arckövető kamera

A ksz. képernyője

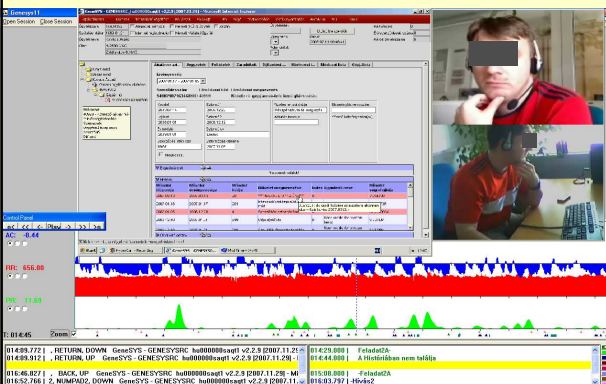
A call center sztenderd telefonja

A ksz. testtartását felvevő kamera

A fiziológiai jeleket rögzítő ISAX

A kísérletvezető számítógépe: a fiziológiai jelek online görbéi, a kamerák képei és a megjegyzések szerkesztőablaka

Generali – Genesys

Esettanulmányok

- **University of Maryland Baltimore County** – a webes kereső viselkedés kulturközi vizsgálata

INTEgrated
Evaluation and
Research
Facilities for
Assessing
Computer-users'
Efficiency

INTERFACE

Methods

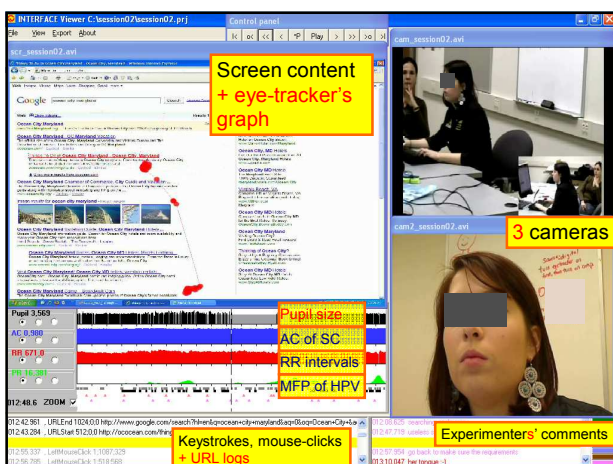

- Kísérleti személyek:
  - Amerikában angol anyanyelvű diákok + spanyol, mint tanult nyelv;
  - Magyarországon magyar anyanyelvű diákok + angol, mint tanult nyelv?
- Feladatok:
  - „Nagyon” nyílt végű feladat
  - + a kísérleti személyek saját feladatai

Research Questions

- Cultural differences in information behavior tactics:
  - Search strategies
    - Cognitively taxing task phases
    - Differences in emotional reactions
  - Sources and tools used
    - Ease of use of sources and tools
    - Differences in emotional reactions
  - Search vs browse steps
    - Number and length of steps
    - Combination and sequence of steps
  - Result page examination tactics
  - Reading/scanning patterns

A NeuroCogSpace projekt és előzménye

INTEgrated
Evaluation and
Research
Facilities for
Assessing
Computer-users'
Efficiency

INTERFACE

